

СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ДИСКУРС РЕЛІГІЙНОЇ ТЕМАТИКИ В ІНТЕРНЕТІ (НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНСЬКИХ НОВИХ МЕДІЙ)

Юліана Лавриш

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Генерала Чупринки, 49, 79044, м. Львів, Україна,
email: newmedialnu085@gmail.com*

Проаналізовано стратегію впливу соціально-політичної тематики на висвітлення проблем, які безпосередньо стосуються релігійного середовища, а також проблему порозуміння Церкви та суспільства на основі політичних змін у державі, до уваги взято останні події Євромайдану. У статті також відстежено контент, популярність і затребуваність цих тем серед інтернет-аудиторії.

Ключові слова: Церква, Євромайдан, людина, нові медіи, комунікація.

Хоча у суспільстві, згідно із чинними конституційними нормами, Церква займає автономну позицію, все ж представники духовенства мають змогу висловлюватись з приводу соціально-політичних колізій у державі. Соціально-політичне коло тем завжди визначало інформаційні вектори будь-якого тематичного рубрикування медій: політика, культура, економіка, а також і релігія. Українські інтернет-ресурси не є винятком. Якщо проаналізуємо основні напрями порушених проблем релігійної сфери, то майже всі мають у своїй основі звернення до людини, а отже – до соціуму. Церква або будь-яка інша релігійна організація налагоджує комунікаційну систему, як з людиною зокрема, так і з цілою спільнотою. Тому цей соціальний плацдарм можна умовно поділити на дві частини: одна – стосується персоналістичного виміру, самої людини, цінності її життя і його пошанування, інша – глобальна – суспільних процесів загалом. Тому у цьому контексті соціальне підґрунтя релігійної тематики українських нових медій цілком очевидне – воно спрямоване на людину, проблеми пошанування гідності її життя.

Соціальна комунікація Католицької Церкви – важлива складова розвитку для держав із доміантою християнського суспільства. II Ватиканський Собор став переломним явищем і водночас новим етапом динамічного розвитку Вселенської Католицької Церкви. З 1962 до 1965 років було затверджено чимало документів, серед яких: “GaudiumetSpes” – пастирська конституція про Церкву в сучасному світі, “OrientaliumEcclesiarum” – декрет про Східні католицькі церкви, “UnitatisRedintegratio” – декрет про екуменізм, “PerfectaeCaritatis” – декрет про оновлення чернечого життя у сучасних умовах. У часі затвердження документів II Ватиканського Собору, у 1963 р., процес діалогу між Церквою та суспільством отримав свою сучасну назву – “соціальна комунікація”. Про це згадано у вступі Декрету про засоби масової інформації – “InterMirifica”: “Завдяки цьому соборовому декретові створено нову термінологію. Зокрема вперше запроваджене

но сам вираз – «соціальна комунікація». Підготовча комісія вирішила, що такі терміни, як «технології поширення інформації», «аудіовізуальні засоби інформування», «засоби масової інформації», «масова комунікація», не виражають достотно турбот, потреб, намірів Церкви [2]. Суспільне комунікування (соціальну комунікацію) не можна лише зводити до самих технічних засобів передавання інформації, натомість треба розглядати його, як процес, що відбувається серед людей і між людьми». У розумінні Католицької Церкви явище соціальної комунікації виходить поза свої смислові рамки – це не лише момент відкритого діалогу між духовенством та соціумом у рамках медіапростору, але більш масштабний процес із елементами співпраці та активного взаємообміну ініціатив і проектів між Церквою та дієвими суспільними ланками. Важливим сегментом ефективності такої комунікації є сфера біоетичного виміру. Саме слово «біоетика» визначає насамперед духовний діапазон людини, адже етимологічно поєднує у собі два поняття – «біос» та «етос», «життя» та «мораль». У 1978 році у США видано першу енциклопедію з біоетики, у якій подано перше визначення біоетики. У навчальному посібнику для студентів отець-доктор Ігор Бойко формулює визначення цієї науки так: «Біоетика – це моральна наука, яка регулює медичне втручання у життя людини». Зважаючи на запропоновані вище твердження, можемо побачити, що біоетика – це більше, ніж звичайна наука у галузі медицини, це насамперед першочергове звернення до моральних критеріїв, які визначають загальний діапазон поведінки тих, які причетні до збереження і передання життя, тобто не лише лікарів і загалом працівників служб охорони здоров'я, але і звичайних громадян кожного окремого соціуму [1]. На нашу думку, і «життя», і «мораль» – важливі компоненти у розкритті глибини дефініції біоетики, проте звернемо увагу на першу етимологічну складову, показуючи у дослідженні, наскільки цей компонент важливий у процесі соціальної комунікації. Важливі документи Католицької Церкви, які у своїй основі містять розгляд біоетичних питань: енцикліка Папи Павла VI «*Humanae Vitae*», яка вийшла після процесу завершення II Ватиканського Собору у 1968 році, Декларація про скоєння абортів «*Questio de Abortu*» (1974), Декларація про евтаназію «*Iurae bona*» (1980), Інструкція «*Donum Vitae*» (1987), а також майже недавня Інструкція «*Dignitas Personae*» (2008) затвердженні і розповсюдженні під егідою Конгрегації у справах віровчення, а також енцикліка Блаженного Папи Івана Павла II «*Evangelium Vitae*» (1995), що містить у собі маніфест людського життя у всій його повноті та проявах. В українських нових медіях чимало уваги присвячено темам абортів, менше – штучному заплідненню, і найменший сегмент – евтаназії. Наприклад, однозначно негативна позиція щодо абортів на вузькоспеціалізованих релігійних сайтах – «Дивенсвіт», РІСУ, «Релігія в Україні». Сайт «Дивенсвіт», який спрямований до молодіжної аудиторії, підтверджує тезу проти через апелювання до молодіжних кумирів. На ресурсі можна знайти відповідні свідчення відомого італійського співака – Андреа Бочеллі [3] та Стіва Тейлера – зірки всесвітньо відомого гурту «Аеросміт» [9]. Також сайт опублікував промову Джіана Джассен – жінки, котра народилась у результаті абортів. Історія Джіани – надзвичайна. Її мати хотіла вчинити солевий аборт. Відповідний розчин, який вносять в утробу матері, повністю знищує організм дитини зі середини, пришвидшуючи пологи вже мертвого немовляти [8]. Проте Джіана народилася живою,

правда із ДЦП, проте через своє життя вона є живим свідченням для інших. Ми вже згадували вище, що інший інструментарій – ділення досвідом авторів-читачів. Наприклад, можемо навести матеріал – “Чому я вибираю стриманість?” [24].

У матеріалах Релігійно-інформаційної служби України питання абортів та штучного запліднення розглядають в екуменічно-суспільній перспективі. Журналісти РІСУ пропонують думки і православного духовенства, долучаючи їх також до творення дискусії. Зокрема з цього приводу висловився митрополит Одеський та Ізмаїльський Агафангел, який зазначив, що аборт, на його думку, є гріхом дітовбивства – “найстрашніше, що тільки можуть батьки вчинити по відношенню до своєї дитини” [12].

Згідно із картою абортів в Україні за даними 2011 року, яку запропонував сайт “Української правди” – найбільший відсоток переривання вагітності саме у східних, південних областях України та Криму, де Православна Церква має найбільшу кількість вірних [14]. Тому, на нашу думку, Церква повинна більш ніж звертати увагу на сумнозвісну статистику.

На православному сайті “Релігія в Україні” візія абортів та штучного запліднення корелюється із розумінням секуляризованого суспільства. У розмові “Якби живіт жінки був прозорим, вона б ніколи не робила абортів” із завідувачем гінекологічного відділу Львівської обласної клінічної лікарні – Ліліаною Кропивницькою – найважливіше для жінки побачити її дитину. Лікар розповідає про неймовірні випадки, коли жінки, бачачи своїх майбутніх дітей через процедуру УЗД відмовлялися від абортів або, коли чинили аборт, гірко розплачувалися за заподіяне [25]. Проте через указаний матеріал розуміємо, що сучасна українська медицина ще не готова до вироблення нової культури материнства, оскільки лікар не заперечує легалізацію переривання вагітності, мотивуючи це тим, що через заборони люди все більше намагатимуться порушити закон.

Розмова із київським лікарем-гінекологом Олександром Ломикиним спрямована на формацію моделі мислячого лікаря, який у своїй практиці не відкидає Божого посилу. Олександр Ломикін зазначив, що можна бути глибоко моральним і водночас сповідувати норми сучасної медицини [19].

Натомість візія світських медій має дещо іншу сторону. Контент запропонованих матеріалів на цю тематику часто зводиться до кількох. Тобто складається враження або ці теми є незручними для обговорення у суспільстві, або журналісти вважають їх нерейтинговими для своїх ЗМІ. Ми вже згадували вище про подію у березні 2012 року, коли депутати Верховної Ради України мали на меті прийняти законопроект про заборону абортів. Тоді з відповідними листами-зверненнями щодо заборони легалізації переривання вагітності виступили Архієпископ Львівський РКЦ Мечислав Мокшицький та Глава УГКЦ – Блаженніший Святослав (Шевчук). Варто зазначити, що ця подія спричинила загальносуспільну дискусію.

На сайті “Дзеркала тижня” знаходимо короткі матеріали на тему абортів. В одному із них вміщена думка Раїси Богатирьової, міністра охорони здоров’я, про те, що аборти не потрібно забороняти. Міністр-лікар покликається на сумну статистику повоєнних років, коли кількість вчинених абортів, попри заборону, перевищувала межі допустимого. В іншому матеріалі на вказану тему наводять цитату Митрополита Володимира (Сабодана), про якого ми вже згадували вище і його візію прийняття законопроекту [13].

Отож, на наш погляд, журналісти не окреслюють чіткої позиції у рецепції явища абортів. Натомість журналісти газети “День” активно провадять дискусію. У матеріалі Оксани Миколук “Право на вибір” від 15.03.12 разом із листами-зверненнями Блаженнішого Святослава (Шевчука) та Архієпископа Мечислава Мокшицького надруковані витяги із листа жінок, які не підтримують думку духовенства. Важливо, що крім церковно-суспільної дискусії, журналісти долучили до обговорення публіцистів, лікарів, громадських діячів [11], представивши позицію не підтримувати легалізацію переривання вагітності. Важливо, що редакційна політика видання спрямована на публікації-відгуки читачів з приводу певних питань. Одним із таких листів матеріал, який стосувався запропонованої теми – “Пропоную встановити пам’ятник “жертвам абортів” [18], де читач категорично не підтримує аборт, асоціюючи це явище із геноцидом і масовими знищеннями. Також журналісти редакції вказують на те, що аборт виходить із загальної стереотипної культури суспільства, де можливість болю і осуду, – цінніша за ненароджене життя [15].

Своїх колег із “Дня” підтримують журналісти “Українського тижня”. Проблема абортів здебільшого вміщена у блогові дискусії на сайті видання. У блозі Миколи Малухи проаналізовано відповідний законопроект щодо легалізації абортів. Окрім того, автор вважає, що у дискусії щодо питань абортів Церква виявила свою неготовність мовити спільно, адже оскаржили законопроект лише УГКЦ і РКЦ, натомість інші конфесії залишилися у мовчанні. Журналіст В’ячеслав Дарпінянц звинувачує своїх колег у непрофесійному висвітленні запропонованої проблеми, адже відбувається також порушення професійних стандартів [10].

Окрім того, на сайті ресурсу знаходимо матеріал про штучне запліднення, у якому позитивність цього явища у свідомості українців визначається економічно-фінансовими можливостями, адже за кордоном ця процедура – набагато дорожча. Важливо, що у матеріалі також висловлена думка: “В Україні дозволяються сурогатне материнство та аборти, але у нашій країні не годиться гомосексуальним парам мати дітей. Якщо дивитися на світ глобально, дозволи і заборони у цих питаннях формують певну карту. Людям, які хочуть обійти закони своєї країни, доводиться просто пересуватися цією картою. Таким чином дехто з них опиняється в Україні, але так само хтось їде з неї – у пошуках більш терпимих суспільств. Межі дозволеного відображають етичні норми. Відповідно, змінюючи ці межі треба переглядати й норми, або принаймні спробувати знайти з цього приводу новий консенсус” [5]. Щось подібне виникає у аналізі тематики з приводу евтаназії. Можна зазначити, що християнські нові медії висвітлюють теми евтаназії та самогубства із помітним заглибленням. Адже причиною для порушення проблем є тема збереження людського життя як найбільшого Божого дару. Смерть – це не завершення, а лише старт, проте час людської кончини виключно залежить від Бога.

Аналізуючи матеріали світських ресурсів, можемо зазначити, що тема самогубства здебільшого диспонується аудиторії у реферативному вигляді. ЗМІ подають реєстр людських трагедій, але не наважуються пояснити причини вчинків. У 2008 році журналісти сайту “Телекритика” визначили, що команда ТСН на каналі “1+1” працює за стандартом “новин для Барбоса”, концентруючи свою увагу на шести “С”: страх, сенсації, смерть,

секс, сміх, скандали і одному “Г” – гроші [22]. Проте смерть стала не лише орієнтиром одного журналістського колективу, але і загалом медіаринку.

Наприклад, “Дзеркало тижня” подає матеріал про те, що BBC вперше покаже смерть унаслідок евтаназії мільйонера Пітера Смедлі. Ініціатори фільму мають на меті показати, наскільки цей процес є рятівним для тих, на кого чекає важка смерть. Згаданий мільйонер був громадянином Великої Британії, проте він вирушив до клініки у Швейцарії, щоб добровільно вмерти, адже у Великій Британії не легалізовано добровільну смерть [17]. Найбільше матеріалів на теми самогубства та евтаназії знову-таки знаходимо в “Дні”. Газета розглядає евтаназію як із правової, так із моральної сторони.

У матеріалі Тараса Добка “Евтаназія – дефіцит любові” наголошено, що це явище здебільшого проявляється там, де присутня байдужість до хворого, до його болю і страждань [7]. Вказаний матеріал викликав дискусію, зокрема вже у наступному тексті В’ячеслава Пасенюка – “Евтаназія – рятівна чи огидна”, який розмірковує на протиположності панові Тарасові – чи може у суспільстві бути надлишок любові. Автор-дописувач висловлює підтримку цього явища як можливість про всяк випадок мати інший варіант, коли стане немічним і безсильним [16]. Отож газета продукує дискусію всередині суспільства, даючи можливість безпосередньо переносити розмову із факультетських кафедр і теледебатів у публічний простір. У дискусії про самогубство журналісти газети ставлять на перше місце дитячий суїцид.

У матеріалі “Дитячий суїцид – доженемо і переженемо Шрі-Ланку” регіональні кореспонденти газети представили статистику дитячих самогубств в областях України, в якій зазначено, що зменшення кількості населення в Україні – наслідок суїцидальних трагедій [6]. Про важливість самого явища самогубства не лише в українському соціумі, але й загалом у світі – свідчить практикування окремої науки – суїцидології. Про це знову-таки – у матеріалі на сайті “Дня” [23].

У підсумку можемо сказати, що світські інтернет-медіа, на відміну від християнських сайтів, концентрують увагу на реєстрації окремих людських трагедій, натомість дуже мало знаходимо інформації про реальні причини таких рішень, а через те дедалі менше розвивається полеміка всередині суспільства. Наприклад, нещодавно журналісти ресурсу “Mediasapiens” поширили інформацію, що у Росії планують представити рейтинг ресурсів, які містять суїцидну інформацію [21].

Отож біоетичні проблеми, які визначають коло морально-етичних проблем, містять у собі глибинний зміст, оскільки теми абортів, штучного запліднення, евтаназії прямо впливають на соціальні запити, не лише зовнішній, але внутрішній лад суспільства. Тому ці сенси і віднаходимо у релігійній тематиці веб-простору, оскільки Церква та релігійне середовище загалом саме таким чином прагнуть налагодити комунікаційний вектор у діалозі із соціумом.

Важливо також зазначити, що цей соціальний вектор також доповнюється політичним аспектом, оскільки Церква комунікує з людиною не лише як з особистістю на локальному рівні, але також у рамках її впливу на державні процеси. Яскравий приклад для цієї тези – події Революції Гідності та українського Євромайдану. Аналізуючи в окремому дослідженні генезис новомедійного полілогу “Церква – влада – Євромайдан”,

виділяємо такі особливості: Церкви ввійшли у цей дискурс із чіткими переконаннями у виборі євроінтеграційного спрямування, про це ми вже згадували вище. Проте основні меседжі духовних лідерів до комунікаційного тла Євромайдану, на наш погляд, не виокремлювались із загального контенту. Переломна точка полілогу – 30 листопада 2013 року, коли Церква в особі однієї з конфесій реально прочиняє двері для мирних протестувальників. Через активність, фізичну присутність, підтримку Майдану українські Церкви зруйнували стереотип щодо пасивності Церкви. У рамках подій 18–20 лютого, подій у Криму Церква представила себе як сторона порозуміння і забезпечення миру. Представники духовенства також були присутніми під час інавгурації Президента України Петра Порошенка, спільно молились напередодні позачергових виборів до Верховної Ради України. Тому гіпотетично цей полілог “Церква – нові медії – суспільство” розвиватиметься успішно і на локальному порозумінні з окремою людиною, і на глобальному, суспільному, рівні.

Список використаної літератури

1. о. Ігор Бойко. Біоетика: Скрипти для студентів / о. Ігор Бойко. – вид. 2-ге, виправлене. Львів : Видавництво Українського Католицького Університету, 2008. – 178 с.
2. Церква і соціальна комунікація: Найголовніші документи Католицької Церкви про пресу, радіо, телебачення, інтернет та інші медіа / упорядкування українського варіанту, передмова, наукове редагування. – М. : Перун. – Львів, 2004.
3. Андреа Бочеллі закликає жінок не робити абортів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dyvensvit.org/news/5848.html>
4. Богатирьова вважає ризикованою заборону на абортів в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dt.ua/SOCIETY/bogatirova_vvazhae_rizikovanoyu_zaboronu_na_aborti_v_ukrayini.html
5. Дарпінянц В. Хірурги пера [Електронний ресурс] / В. Дарпінянц. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/Blogs/76/47008>
6. Дитячий суїцид – доженемо і переженемо Шрі-Ланку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.day.kiev.ua/uk/article/panorama-dnya/dityachiy-suyicid-dozhenemo-y-perezhenemo-shri-lanku-za-kilkisty-samogubstv>
7. Добко Т. Евтаназія – дефіцит любові [Електронний ресурс] / Т. Добко. – Режим доступу: <http://www.day.kiev.ua/uk/article/uspilstvo/evtanaziya-deficit-lyubovi>
8. Жінка, котра народилась в результаті абортів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dyvensvit.org/articles/747.html>
9. Зірка Аеросміт: “Ісусе, що я ж народив!” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dyvensvit.org/articles/3454.html>
10. Малуха М. Спокуса абортами [Електронний ресурс] / М. Малуха. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/Columns/50/45655>
11. Миколук О. Право на вибір [Електронний ресурс] / О. Миколук. – Режим доступу: <http://day.kiev.ua/uk/article/panorama-dnya/pravo-na-vibir>
12. Митрополит Агафангел підтримує закон про заборону абортів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://risu.org.ua/ua/index/all_news/community/religion_and_society/47870/
13. Митрополит Володимир не підтримав законопроект про заборону абортів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dt.ua/SOCIETY/mitropolit_vlodimir_ne_pidtrimav_zakonoproekt_pro_zaboronu_abortiv.html

14. Найбільше абортів роблять у Севастополі. Карта [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://life.pravda.com.ua/society/2012/03/29/99492/>
15. Найкращий засіб контрацепції...Аборт? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://day.kiev.ua/uk/article/cuspilstvo/naukrashchiy-zasib-kontracserciyi-abort>
16. Пасенюк В. Евтаназія – рятівна чи огидна [Електронний ресурс] / В. Пасенюк. – Режим доступу: <http://www.day.kiev.ua/uk/article/poshta-dnya/evtanaziya-ryativna-chi-ogidna>
17. По ТБ вперше буде показано процес евтаназії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dt.ua/HEALTH/ro_tb_vpershe_v_sviti_bude_okazano_protse_evtanaziyi.html
18. Пропоную встановити пам'ятник “жертвам абортів” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://day.kiev.ua/uk/article/podrobici/proponuyu-vstanoviti-pamyatnik-zhertvam-abortu>
19. Православний гинеколог – об абортів: уже все знають, що це гріх. Но – делають [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.religion.in.ua/zmi/ukrainian_zmi/16837-pravoslavnyj-ginekolog-ob-abortax-uzhe-vse-znayut-chto-yeto-grex-no-delayut.html

Стаття надійшла до редколегії 01.11.14

Прийнята до друку 07.11.14.

THE SOCIAL AND POLITICAL DISCOURSE OF THE RELIGIOUS ASPECTS IN THE INTERNET (AN EXAMPLE OF THE UKRAINIAN NEW MEDIA)

Yuliana Lavrysh

*Ivan Franko National University of Lviv,
Generala Chuprynky Str., 49, 79044, Lviv, Ukraine,
e-mail: newmedialnu085@gmail.com*

Analyzed the impact of the strategy of social and political themes to highlight issues that directly relate to the religious environment, as well as the problem of understanding the Church and society on the basis of political changes in the country, is taken into account recent developments Euromaidan. The article also traced content popularity and demand for these topics among Internet audience. Social and political platform make informational opportunities for politic, culture, economic and religion. Ukrainian web pages have the same way of development. If we analyze the main streams of the religion problematic in the web, all of publications have their touch to a man and to the society in all. The Church or another religion organization makes a communication system with a man and all community. That is why this platform we can divide into two parts: first – personal, that is due to a man, to the value of the man's life, the second – global – try to analyze whole social process. That is why the discourse of the religious aspects through the Ukrainian web pages has social and political problematic. According to the Ukrainian Constitution Church is separate institution which does not interfere with the social and political processes, but still remains the basis that produces spiritual values of society.

Key words: Church, Euromaydan, aman, new media, communication.